

Pasīvai smēķēšanai Eiropā tiek pievērsta arvien lielāka uzmanība 13/05/2005

Pasīvā smēķēšana kļūst par Eiropas pārvaldes institūciju un atsevišķu dalībvalstu uzmanības objektu. Tā izraisa nopietnus draudus cilvēka veselībai un videi.

levads

Pasīvo smēķēšanu izraisa smēķētāja izelpotie dūmi un dūmi, kas izplūst vidē no aizdedzinātas cigaretes, cigāra vai pīpes. Tikai 15% no cigarešu dūmiem ieelpo pats smēķētājs (tie ir tiešie dūmi – mainstream smoke), pārējie 85% veido pasīvās smēķēšanas vidi.

Tabakas dūmi satur vairāk nekā 4000 ķīmisku vielu, no kurām savukārt vairāk nekā 50 ir koncerogēnas (vēzi izraisošas), bet vairāk nekā 100 ir toksiskas (indīgas). Dažas no šīm vielām ir koncentrētākas tieši piesārņotajā gaisā, ko ieelpo nesmēķētājs, nevis tiešajos dūmos, ko ieelpo pats smēķētājs.

Pasīvās smēķēšanas bīstamība

Lai arī smēķētāji ir galvenie tabakas upuri, pēdējie zinātniskie pētījumi arvien vairāk apliecina arī pasīvās smēķēšanas bīstamību. Pētījumā, kas publicēts „Britu Medicīnas Žurnālā” (British Medical Journal)[1] 2004. gada aprīlī, ir uzsvērts pasīvās smēķēšanas postošais efekts. Pēc autoru domām, pieaugušajiem, kas dzīvo kopā ar smēķētāju, mirstības risks pieaug par 15%, lai arī viņi paši nekad nav smēķējuši 2004. gada maijā Pasaules Veselības organizācijas Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra (the WHO’s International Agency for Research on Cancer) klasificēja tabakas dūmus cilvēka kancerogēnu grupā un pierādīja, ka tie izraisa plašu vēzi cilvēkiem, kas pakļauti pasīvai smēķēšanai, bet paši nekad nav smēķējuši[2].

Minētā organizācija uzsvēra arī to, ka cilvēki, kas dzīvo kopā ar smēķētājiem, par 25% vairāk pakļauti riskam saslimt ar konorāro sirds slimību[2]. Turklāt tabakas dūmi īpaši ietekmē bērnus – palielina risku saslimt ar elpošanas ceļu un hroniskām ausu infekcijām, tie var izraisīt astmu un tās lēkmju uzliesmojumus. Tabakas dūmi var aizkavēt normālu embrija attīstību un palielina jaundzimušo pēkšņās nāves sindroma risku. Nemaz nerunājot par faktu, ka nesmēķētāji tabakas dūmu piesārņotā vidē var iegūt tādas nepatīkamas sekas kā galvassāpes, klepu, iekaisušas acis, nelabumu, elpošanas u.c. veselības problēmas. Tika aprēķināts, ka Eiropas Savienībā pasīvā smēķēšana ir cēlonis no 50 līdz 100 tūkstošiem nāves gadījumu katru gadu[3].

Eiropas Kopiena (Europe Community) aktīvi strādā pie pilnīgas pretsmēķēšanas politikas izveides. Plašāka informācija ir pieejama divās interneta mājas lapās:<http://www.help-eu.com>
http://europa.eu.int/comm/.../tobacco_en.htm.

Situācija Eiropā (salīdzinājums un analīze)

2003. gada 21. maijā 56. Pasaules Veselības asamblejā (World Health Assembly) 192 Pasaules Veselības organizācijas dalībvalstis vienbalsīgi pieņēma Vispārējo konvenciju par tabakas uzraudzību (FCTC), pirmo pasaules sabiedrības veselības līgumu. Šis līgums ir pirmais starptautisko tiesību instruments, kas radīts, lai visā pasaulē samazinātu ar tabaku saistītos nāves gadījumus un slimības. Konvencija stājās spēkā 2005. gada 27. februārī. To ir parakstījušas 25 ES dalībvalstis un 13 no tām ratificējušas.

Likumdošanas pamats

Eiropas Savienības līmenī pasīvai smēķēšanai ir veltīta gan direktīva, gan rekomendācija. Direktīva, kas attiecas uz veselību un drošību darbā (89/391/EEC), izvirza noteikumu, ka “atpūtas telpās ir jāveic noteikti pasākumi, lai pasargātu nesmēķētājus no tabakas dūmu radītā kaitējuma”. Turklāt 2002. gadā Eiropas Padome izplatīja rekomendāciju, kurā aicināja dalībvalstis ar likumdošanas palīdzību nodrošināt aizsardzību pret pasīvo smēķēšanu darba vietās, slēgtās publiskās vietās un sabiedriskajā transportā.

Likumdošanas pamats un pret pasīvo smēķēšanu uzsāktās darbības dalībvalstīs ir atšķirīgas. Īrija un Norvēģija pagaidām ir vienīgās valstis Eiropā, kur darbojas pilnīgs smēķēšanas aizliegums visās darba vietās, ieskaitot bārus un restorānus.

Īrijā smēķēšanas aizliegumu ievēro līdz pat 94% visos sektoros. Īrijas smēķētāji apgalvo, ka arī mājās smēķējot mazāk, kas nozīmē, ka likums ir padarījis cilvēkus ziņošākus par pasīvās smēķēšanas kaitīgo ietekmi uz veselību. Lielākā daļa ES dalībvalstu ir pieņēmušas likumu, kas aizliedz smēķēšanu sabiedriskās vietās. Dažas ES dalībvalstis, piemēram, Īrija, Malta, Somija, Nīderlande un Zviedrija, ir aizliegušas smēķēšanu darba vietās, tomēr ne visas valstis aizliegumu attiecinā arī uz viesnīcām un ēdināšanas uzņēmumiem. Vairākas valstis (Francija, Beļģija, Polija, Ungārija, Igaunija, Somija) ir piedāvājušas iespēju šajās sabiedriskajās vietās izveidot smēķētāju un nesmēķētāju zonas.

Šķēršļi, kas aizkavē likuma ieviešanu

Būtu nepieciešams pastiprināt pārbaudes un sankcijas, kas šobrīd vai nu nepastāv vispār, vai arī ir vāji attīstītas. Priekšstats par smēķēšanas zonu ir nenoteikts, un ierobežojumu ir grūti realizēt. Pie tam smēķēšanas zonas nesniedz nekādu veselības aizsardzību, jo smēķēšanas zonā esošie dūmi var ieplūst arī nesmēķētāju zonā. Līdz ar to pilnīgs smēķēšanas aizliegums ir labākais risinājums. Ja tas nav iespējams, alternatīva ir smēķēšanai atvēlēt atsevišķu telpu.

Īpašās akcijas, ko varētu veikt, lai popularizētu smēķēšanas aizliegumu

Starplaikā, kad pret pasīvo smēķēšanu vērstais likums ir pieņemts līdz brīdim, kad tas reāli stājas spēkā, iedzīvotāju izglītošanai tiek izmantotas publikācijas presē, pētījumi un diskusijas (Zviedrijā, Spānijā, Francijā, Beļģijā u.c.).

Veidi, kā atbalstīt pret pasīvo smēķēšanu vērsto likumu

Līdzās nozīmīgākajiem kontroles veidiem Īrija un Malta ir izveidojusi plašu instrumentu klāstu, lai palīdzētu saviem

iedzīvotājiem, piemēram:

- Telefona līnija, pa kuru var iegūt informāciju par jauno likumu un smēķēšanas atmešanu (Quitline) (Maltā telefona numurs redzams uz cigarešu paciņām). Latvijā šāds tālruņa numurs ir 7037333.
- Pirms likuma stāšanās spēkā visā valstī tiek veikta reklāmas kampaņa.

Uz pretsmēķēšanu vērstas likumdošanas pozitīvais efekts ir aprakstīts daudzos pētījumos. 2002. gadā Britu Medicīnas Žurnālā (British Medical Journal) tika publicēts pētījums, kas apliecināja, ka pilnīgs smēķēšanas aizliegums darba vietās samazina smēķēšanas izplatību par 29% [4].

Ieteikumi / secinājumi / tendences

Vai ir nepieciešams Eiropas līmenī regulēt pasīvās smēķēšanas problēmu (kā Īrijā)?

Visu valstu valdībām tiek stingri rekomendēts sekot Īrijas piemēram un aizliegt smēķēšanu sabiedriskās vietās un darba vietās. Aizliegums sniegs aizsardzību ne tikai darbiniekiem, bet arī klientiem, kas ir pakļauti tabakas dūmu kaitīgai un kancerogēnai ietekmei.

No tabakas dūmiem brīvas sabiedriskās vietas un darba vietas dotu lielisku iespēju panākt pārliecinošas, redzamas un efektīvas pārmaiņas! Pastāv cerība, ka būs arvien vairāk praktiskas rīcības, kas balstīta uz Eiropas Komisijas un valstu valdību popularizētajiem principiem un kas izmantos pārliecinošus pierādījumus, lai cīnītos pret lobiju prasībām ar likumu neierobežot tabakas industriju.

Labas pieredzes apmaiņa

Lielākā daļa dalībvalstu, kas ķērušās pie likumdošanas pārskatīšanas, koncentrējas uz Īrijas, Maltas un Norvēģijas pieredzi. Ir pierādīts, ka pilnīgs smēķēšanas aizliegums ir vieglāk ieviešams nekā smēķēšanas ierobežojums, kas izraisa apjukumu un strīdus starp smēķētājiem un nesmēķētājiem. Pakļaušanās likumdošanai Īrijā un Norvēģijā uzlabojās, kad 2004. gadā pasludināja pilnīgu smēķēšanas aizliegumu darba un sabiedriskās vietās.

Avoti:

[1] Sarah E Hill, "Mortality among never smokers living with smokers", Britu Medicīnas žurnāls, 05.04.2004.

[2] Pasaules Veselības organizācijas Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra. Monograph on the evaluation of the risk to humans: tobacco smoke and involuntary smoking. Lyon, France 2004; Vol 83. <http://monographs.iarc.fr>

[3] Britu medicīnas asociācija (2002). Towards Smoke-Free Public Places. London, UK, November www.bma.org.uk

[4] 2002. gada 2. decembra Eiropas Padomes rekomendācija par smēķēšanas novēršanu un tabakas kontroles uzlabošanu (2003/54/EC), Official Journal L 022, 25/01/2003 P. 0031 – 0034

[5] Fichtenberg and Glantz (2002). Effect of smoke-free workplaces on smoking behaviour: Systematic Review, BMJ vol.325, 27 July

Komentāri:

- Šī preses relīze ir sagatavota, balstoties uz Eiropas Smēķēšanas profilakses apvienības dalībnieku sniegto ekspertīzes slēdzieni (2005. gada aprīlī).
- Paustie viedokļi atsevišķos gadījumos var nesakrist ar Eiropas Komisijas oficiālo nostāju.
- Saites un avoti ir daļa no kopējā teksta.
- Jaunās Eiropas Komisijas uzsāktās pretsmēķēšanas kampaņas HELP: Par dzīvi bez tabakas ietvaros no aprīļa līdz novembrim medijiem regulāri tiks izsūtītas preses relīzes, kas sniegs būtisku ar veselību saistītu informāciju. Tās mērķis ir papildināt, papildzināt un pastiprināt kampaņas HELP mērogus.

